

Odpowiedź na interpelację

DPN-WWM.050.17.2024.MB

3528679.13960142.11280503

Warszawa, 18-12-2024

Dotyczy: Interpelacji Posła Krzysztofa Piątkowskiego w sprawie zawieszenia programu "Czyste Powietrze" i związanych z nim konsekwencji, K10INT6805

Pan
Szymon Hołownia
Marszałek Sejmu RP

Szanowny Panie Marszałku,

decyzja Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (NFOŚiGW) o tymczasowym wstrzymaniu przyjmowania nowych wniosków w programie „Czyste Powietrze” związana jest z potrzebą wdrożenia kompleksowych zmian w programie. Ich celem jest m.in. lepsza ochrona Polek i Polaków przed nieuczciwymi wykonawcami.

Do NFOŚiGW spływały informacje o nadużyciach w programie „Czyste Powietrze”, w tym także od beneficjentów, którzy dostawali podejrzane oferty. Równocześnie NFOŚiGW podjął współpracę z organami ścigania, pod kątem dopuszczenia się oszustw przez wykonawców i pośredników.

Program „Czyste Powietrze” w nowej odsłonie zadebiutuje 31 marca 2025 r. Wszystkie złożone dotychczas wnioski będą nadal rozpatrywane. Dla osób, które rozpoczęły realizację inwestycji, ale nie zdążyły złożyć wniosku, NFOŚiGW przygotuje specjalne rozwiązanie, które uwzględni dłuższy okres kwalifikowalności kosztów (od 28 maja 2024 r.).

Odnosząc się do kwestii efektów realizacji programu, na podstawie rocznych sprawozdań z działalności NFOŚiGW za lata 2018-2023 oraz własnych danych poniżej prezentujemy wskaźniki realizacji programu w okresie 2019 – I połowa 2024 r.

*Wskaźniki realizacji Programu Priorytetowego „Czyste Powietrze” w okresie 2019 - I poł. 2024 **

Lp.	Nazwa wskaźnika	Jednostka	2019	2020	2021	2022	2023	I poł. 2024	Razem
1	Ilość ograniczonej lub unikniętej emisji CO ₂	tys. Mg/rok	87,4	303,5	518,5	801,7	868,8	299,7	2 879,5
2	Ograniczenie emisji benzo(a)pirenu	Mg/rok	0	1	2	3	4	4	14
3	Zmniejszenie zapotrzebowania na energię ciepłą i elektryczną	tys. MWh/rok	269,5	597,9	1 141,9	1 925,5	2 090,5	633	6 658,1
4	Dodatkowa zdolność wytwarzania energii elektrycznej zainstalowanych ogniw fotowoltaicznych	MW	2	4	14	46	97	77	239
5	Ograniczenie emisji pyłu o średnicy mniejszej niż 10 mikrometrów (PM10)	Mg/rok	240	834	1 503	2 335	3 482	1 596	9 991
6	Liczba budynków o	szt.	11 569	38 202	67 428	104 890	124 342	46 682	393 113

	poprawionej efektywności energetycznej**								
7	Liczba wymienionych nieefektywnych źródeł ciepła**	szt.	10 708	33 704	62 432	96 673	108 001	38 112	349 630

* na podstawie inf. z umów zakończonych, wartości uwzględniają zaokrąglenia.

** W sprawozdaniach z działalności NFOŚiGW nazwy wskaźników miały następujące brzmienie:

6) Liczba budynków objętych termomodernizacją (2019-2020),

7) Liczba wymienionych nieefektywnych źródeł ciepła (kotłów starej generacji) na niskoemisyjne w budynkach istniejących (2019-2021)

W 2024 r. Ministerstwo Klimatu i Środowiska wspólnie z NFOŚiGW wprowadziło poniższe zmiany do programu:

1. Wprowadziliśmy obowiązek wyboru pomp ciepła oraz kotłów zgazowujących drewno i kotłów na pellet tylko z tych wpisanych na listę zielonych urządzeń i materiałów (obowiązkowa lista ZUM od 14.06.24 r.).

- To gwarancja wyboru urządzeń o potwierdzonej jakości, czyli takich, które spełniają deklarowane w karcie produktu i etykiecie energetycznej parametry oraz rzeczywiście przełożą się na efektywniejsze (tańsze) ogrzewanie polskich domów.
- To ochrona ludzi, żeby nikt nie naciągał ich na złej jakości urządzenia, które bez termomodernizacji domu, zamiast obniżyć, podwyższają rachunki za ogrzewanie.

2. Daliśmy jedną możliwość aplikowania o najwyższe dofinansowanie dla jednego domu, co zapewnia, że środki są dostępne dla rzeczywiście potrzebujących.

- Beneficjent, który skorzysta z najwyższego poziomu dofinansowania – część 3) programu – na dany budynek (na podstawie wniosku złożonego od 22.04.2024 r.), może starać się o dotację na kolejne budynki tylko w ramach części 1) programu (podstawowy poziom dofinansowania).

3. Doprecyzowaliśmy kwestię prefinansowania i pełnomocnictwa.

- Wypłata zaliczki na konto wykonawcy po złożeniu do WFOŚiGW podpisanej własnoręcznie przez beneficjenta dyspozycji wypłaty zaliczki z kopią faktury zaliczkowej.
- Wniosek o płatność złożony do WFOŚiGW najpóźniej do upływu 120 dnia od daty wypłaty zaliczki.
- Wymóg pełnomocnictwa z podpisem własnoręcznym wnioskodawcy notarialnie poświadczonym.

Ww. działania okazały się jednak niewystarczające. Nasze działania zahamowały część nadużyć, ale nie wszystkie, nadal mieliśmy do czynienia z nieuczciwymi praktykami, w tym m.in. nierzetelnymi wykonawcami czy akwizytorami naciągającymi ludzi na „darmowe” doradztwo, dotację czy remont domu. Często wiązało się to z uzyskaniem pełnomocnictwa, które wykorzystywane jest do realizacji projektu wbrew interesowi beneficjenta. Dochodziło do narzucania horrendalnych marż i innych nieuczciwych praktyk naruszających dobro ludzi jako konsumentów i beneficjentów programu. Dlatego potrzebne są kolejne ważne i konkretne zmiany, które jednak wymagają dodatkowej pracy, analizy i konsultacji ze środowiskami opiniotwórczymi (branżą, NGO, gminami i pozostałymi partnerami). Program „Czyste Powietrze” potrzebuje kompleksowej reformy.

Jeśli chodzi o skalę nieprawidłowości w programie to w I półroczu 2024 r. przeprowadzono 4,6 tys. kontroli. Liczba kontroli zakończonych wypowiedzeniem umowy w I półroczu 2024 r. to 67, a 573 (czyli 12 proc.) kontrole zakończyły się obniżeniem wartości dotacji.

Dla inwestycji realizowanych na podstawie wniosków składanych od 22.04.2024 r. WFOŚiGW kontrolują co najmniej 5% inwestycji. Kontrole są realizowane na miejscu inwestycji.

NFOŚiGW przygotował zawiadomienie do prokuratury dotyczące kilku firm, co do których istnieje uzasadnione podejrzenie popełniania przestępstw w ramach programu „Czyste Powietrze”. Dotyczy to 6 tys. wniosków o dotacje z programu „Czyste Powietrze” z całej Polski. Wykonawcy, których działania NFOŚiGW zgłasza prokuraturze, złożyli wnioski o dotacje w imieniu beneficjentów o wartości ok. 600 mln zł. NFOŚiGW na bieżąco współpracuje z organami ścigania.

Kontrole przeprowadzone przez NFOŚiGW wykazały podejrzenie nadużyć w działaniu firm wykonawczych. Nieprawidłowości dotyczą przede wszystkim możliwości popełnienia oszustwa, wyłudzenia, podrobienia lub przerobienia dokumentu, poświadczenia nieprawdy oraz posłużenia się dokumentem potwierdzającym nieprawdę.

Zidentyfikowane zostały m.in. przypadki:

- zawyżania rachunków za usługi i materiały,
- realizacji nieefektywnych inwestycji,
- wymuszania udzielenia pełnomocnictwa.

Firmy, których dotyczy zawiadomienie, w imieniu swoich beneficjentów wnioskowały najczęściej o najwyższy poziom dofinansowania, który w programie wynosi 136,2 tys. zł. Beneficjenci nie posiadają jednak często żadnych lub prawie żadnych dokumentów dotyczących realizowanego przedsięwzięcia. Pełnomocnicy nie uzgadniają optymalnego zakresu prac, ich zakres jest narzucany jako „możliwy do realizacji w ramach dotacji, którą można uzyskać z programu”. Beneficjenci w większości przypadków nie mają świadomości, co obejmuje wniosek o dofinansowanie, w tym jakie oświadczenia są tam składane. Po podpisaniu pełnomocnictwa już o niczym nie są informowani.

Wcześniej do prokuratury i policji trafiły 103 zawiadomienia o podejrzeniu nieprawidłowości w Wojewódzkich Funduszy Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej.

Ponadto beneficjenci programu „Czyste Powietrze” składają bezpośrednio do organów ścigania zawiadomienia, że padli ofiarami oszustw ze strony wykonawców. Zgłoszenia o nieuczciwych wykonawcach i pośrednikach spływają także do NFOŚiGW oraz WFOŚiGW.

Program po wielu latach funkcjonowania wymagał gruntownych zmian. Ministerstwo Klimatu i Środowiska wspólnie z NFOŚiGW przeprowadziło w październiku br. szereg spotkań konsultacyjnych, w których wzięło udział ponad 200 przedstawicieli organizacji pozarządowych, samorządów, administracji, banków oraz wojewódzkich funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej. Efektem tych spotkań są propozycje reform w Programie, które obejmują:

- nowy, czytelny układ programu - podział przedsięwzięć w zależności od zapotrzebowania budynku na energię użytkową,
- aktualizację progów dochodowych w poszczególnych grupach dofinansowania,
- ujednoczone poziomy dofinansowania w poszczególnych grupach dochodowych dla łatwiejszych rozliczeń projektów,
- wzrost wymagań odnośnie do klasy efektywności energetycznej dotowanych urzędzeń,
- odejście od audytów energetycznych na rzecz świadectw charakterystyki energetycznej i oceny energetycznej z wizytą eksperta w każdym domu,

- obowiązek wypłaty zaliczki na konto beneficjenta, a nie wykonawcy,
- limity dotacji na poszczególne kategorie kosztów,
- dotacje dla rzeczywiście najuboższych – wymóg posiadania co najmniej 3 lata przed złożeniem wniosku nieruchomości (wyjątek np. spadek), której zapotrzebowanie na energię użytkową, w przypadku najwyższego poziomu dofinansowania wynosi powyżej 150 kWh/m²/rok.
- uzyskanie określonego standardu energetycznego – przedsięwzięcie musi prowadzić do zapotrzebowania na energię użytkową nie większego niż 120 kWh/m².

Od 9 do 27 grudnia 2024 r. trwa drugi etap konsultacji proponowanych zmian w Programie: <https://www.gov.pl/web/funduszmmodernizacyjny/program-priorytetowy-czyste-powietrze>

Tymczasowe zawieszenie przyjmowania nowych wniosków w programie „Czyste Powietrze” nie oznacza obniżenia priorytetu dla działań na rzecz poprawy jakości powietrza. Ministerstwo Klimatu i Środowiska w korespondencji z samorządami zwraca uwagę na potrzebę wykorzystania potencjału gminnych ekodoradców i pracowników punktów obsługi programu „Czyste Powietrze” do działań, które pozwolą na zwiększenie zainteresowania mieszkańców poprawą efektywności energetycznej swoich budynków. Ważna jest identyfikacja osób, które powinny dostosować swoje systemy ogrzewania do wymagań uchwał antysmogowych. Warto dotrzeć zwłaszcza do rodzin dotkniętych ubóstwem energetycznym, aby ocenić jakiego wsparcia wymagają. Niezbędna jest również weryfikacja deklaracji składanych do Centralnej Ewidencji Emisyjności Budynków. Aktualna pozostaje potrzeba prowadzenia działań edukacyjnych, informacyjnych i doradczych w zakresie ochrony powietrza.

Nowa odsłona programu wprowadzi istotną rolę dla gminnych operatorów, których zadaniem będzie przeprowadzenie beneficjentów o najniższych dochodach przez proces przygotowania wniosku, realizacji inwestycji i rozliczenia dofinansowania. Powodzenie tej ścieżki będzie zależało od współpracy i zaangażowania gmin.

Z wyrazami szacunku

Krzysztof Bolesta
Sekretarz Stanu
Ministerstwo Klimatu i Środowiska
/ – podpisany cyfrowo/

Do wiadomości:

- Departament Spraw Parlamentarnych, KPRM